

باینه و بیچون است سلطان از بیکه دلش در سلسله دنیا بند و در گرداب تعلق غرق بود فرمود
 که اتمام امتعه و انواع اقمشه و اجناس غریبه و اشیا کئی عجیبه و جواهر زو اهر بے نظیر
 و لولوے کلالے و پذیر و آلات طلا و نقره و ادوات مرصع و زمینه و سایر خزاین کارخانجات
 و تمامی اسباب تجملات آنچه موجود است همه را از نظر بگذرانند فرمان پذیران حسب الامر
 بعل آورده تمامی نفوذ و اجناس در پیشگاه منظر بر چیدند سلطان نظر بر آن انداخته دانگی
 بکسی نداد و از مفارقت آن حسرت خورده رحلت کرد و نظر

زر و نعمت اکنون بده کان تست	که بعد از تو بیرون ز فرمان تست
پریشان کن امروز گنجینه چست	که فردا کلیدش نه در دست تست
کسی گوئے دولت زدینا برد	که با خود نصیبی بعقبے برد
تو با خود سیر تو شسته خویشتن	که شفقت نیاید ز فرزندوزن
غم خویش در زندگی خور که خویش	برده سپرد از حسر من خویش
بنمخوارگی چون سر انگشت من	نخار و کسے در جهان پشت من

دست سلطنت سی و پنج سال *

امیر مسعود بن سلطان محمود بعد رحلت پدر و الا قدر زینت افزای اورنگ
 خلافت گردید اما بر هند و ستان یورش نتوانست کرد *

امیر ابو سعید بن امیر مسعود از شش برادر کلان تر بعد پدر سریرا راسے
 فرمان روائی گشته عدالت و نصفت را رواج داد و مرتبه بر هند و ستان یورش نمود
 لیکن چندان دست نیافت بعد انهدام تجانہ و بعضی اکنه معاودت کرد *

پہرام شاہ برادر امیر ابو سعید پس از برادر کلان اورنگ نشین جہان بانی
 گشته بر هند و ستان یورش نمود بعضے بلاد و امصار کہ پدر و برادر کلانش مسخر نکرده
 بودند بزور شمشیر بہ تیغ در آورده امرائے خویش در آن اماکن نصب کرده مروج قوانین
 اسلام گردید اما سلطنت او در هند و ستان بقا نیافت و در ضبط ممالک ایران و توران
 و محاربه ببلاطین ان دیار بسر برد کتاب مخزن اسرار از تصنیف مولانا سائے نظام الدین
 گنجوی و کلید دمنہ تالیف علامہ نصر اللہ مستوفی در عهد او درست شد و او در ۵۲۶
 از بھان قانی درگذشت *

خسرو شاہ بن بہرام شاہ چون اورنگ آرائے فرمان روای گشت سلطان علاء الدین
حسین غوری غالب آمدہ غزنین را از دستخلص نموده در تصرف خویش آورد و خسرو شاہ
ہزیمت خوردہ از ملک موروثی خویش برآمدہ رو بہ ہندوستان نہاد و لاہور را بہ تغیر و راورد
تا آخر عمر بحکومت ولایت پنجاب قیام ورزیدہ در ۵۵۵ھ در خطہ لاہور چراغ زندگانی ادا
تند باد اجل منہ شد مدت سلطنت او پنجاہ و ہشت سال ۴

سلطان خسرو ملک بن خسرو شاہ بعد رحلت پدر بر مسند حکومت ولایت
پنجاب متمکن گشت چون سلطان شہاب الدین برادر سلطان غیاث الدین بن سلطان علاء الدین
غوری از جانب برادر کلان خویش نیابتاً در غزنین می بود و بمقتضائے کار طلبی بر اطراف
مالک لشکر میکشید کہ ہمت بہ تغیر ہندوستان بستہ علی التواتر بر لاہور یورش کردہ
خسرو ملک را بچار بہ و مجادلہ عاجز گردانید. آخر الامر خسرو ملک تاب نیاوردہ در ۵۸۲ھ ہجری
نزد سلطان شہاب الدین در غزنین رفتہ ہمان طرف ولایت حیات سپرد مدت حکومت
اودر لاہور بست و ہشت سال از ابتدائے سلطنت ناصر الدین سبکتگین تا خسرو ملک
ہفت تن مدت دو صد و ہفتادہ سال سلطنت غزنین و بلاد ہندوستان کردند ۴

سلطان شہاب الدین عرف ناصر الدین محمد

برادر کلان او سلطان شمس الدین مشہور بغیاث الدین ولد سلطان علاء الدین حسین خلافت
غور داشت سلطان شہاب الدین از جانب برادر کلان خود بر غزنین لشکر کشیدہ در ۵۶۹ھ
فتح نمودہ نیابتاً بحکومت آن ولایت قیام ورزید چون شجاعت مند و کار طلب و دلاور و صاحب
اقبال بود کہ تردد بر بستہ قصد جهانگیری و مالک ستانی نمود مرتبہ اول ولایت ہندستان
از تصرف فراموش و او را از قوم تہاتہ تغیر و راورد و نایب خود را گذاشتہ بغزنین مراجعت کرد
مرتبہ دویم در ۵۸۵ھ باز در ہندستان داوچ آمدہ براہ رگیستان غزیمت گجرات کرد
را کہ بہیم دیو مرزبان از ولایت لشکر فراہم آوردہ صفوف مصاف آراست و جنگ عظیم
روداد چون لشکر سلطان از مسافت بعید بیدار ماندہ و مند بپوشیدہ بود و مجہذا از قطع
مسافت رگیستان رنج بے آبی و نقب بے غلگی کشیدہ و لشکر را بے بہیم دیو فراوان و
تازہ زور بود جنود سلطان را بزخم تیرو دم شمشیر و نوک سنان و ضرب بند و ق کشتہ

وخت گردانید پست

تراک تیر و چاکا چاک شمشیر دریدہ مغز پیل وز ہرہ شیر
 قضا را رائے بہیم و یو غالب آمدہ فتح یافتہ بسیاری از لشکر یان سلطان را علت تیغ بیدریغ
 نمودہ و سلطان ہزیمت خوردہ ہزاران رنج و تعب رجعت نمودہ بغزنین رسید مرتبہ سوم
 در ششہ لوائے توجہ بہست لاہور برافراشت سلطان ملک خسرو از نسل سلطان محمود غزنوی
 کہ شہ از احوال او تہریر در آمدہ حکومت لاہور داشت بعد محاصرہ و محاربہ فتح قلعہ نزدیک
 رسید خسرو ملک عاجز شدہ پسر خود را با یک زنجیر نیل بطریق پیشکش فرستادہ صلح نمود و
 سلطان پیشکش ہر سالہ مقرر کردہ بغزنین معادت نمود مرتبہ چہارم در ششہ بر سر دیول کہ
 بہتہ مشہور است رفتہ تمام ولایت در کنار دریائے سندھ بضبط در آورد و نقایس و
 نوادران دیار ہمال بسیار گرفتہ برگشت مرتبہ پنجم در ششہ باز بولایت لاہور آمدہ محاصرہ و
 مجاہد نمود خسرو ملک تاب نیاوردہ در قلعہ لاہور متحصن گردید سلطان نواحی لاہور غارت کردہ
 در میان دریائے راوی و چناب قلعہ سیالکوٹ را کہ بنائے آن از قدیم است و شکست
 و رنجیت کہ در ارکان آن راہ یافتہ بود تجدید و ترمیم تعمیر نمودہ نایب خود را گذاشتہ برگشت
 و خسرو ملک باتفاق طایفہ کہو کہر ان مدتی محاصرہ قلعہ سیالکوٹ نمودہ بے نیل مقصود بلاہور
 عود کرد مرتبہ ششم در ششہ باز سلطان از غزنین بلاہور آمد و خسرو ملک بعد تحصن عاجز شدہ
 غیر از احضار چارہ ندانستہ بلازمست سلطان رسید اورا سلطان با خود در غزنین برد و در لاہور تہاب
 خود نصب کرد و خسرو ملک در ہانجا جلد زندگی قطع نمود مرتبہ ہفتم در ششہ سلطان باز بہندستان
 آمدہ قلعہ سہرورد را کہ در ان زمان دارالایالت را جہائے عظیم الشان بود بدست آوردہ یک ہزار
 و دویست سوار در انجا گذاشتہ در موضع نزاع کہ الحال ان را ملاوری گویند رسید رائے پتہورا
 فرمان رواائے ہندوستان بانشر گران و توپخانہ فراوان بران سرزمین آمدہ صفوف مصاف
 آراستہ ہر دو لشکر بہم مقابل گشتہ داد مروانگی دادند منظم

دو برابر از دو سو در غر و شش آمدند	دو دریا کے در موج و جوشش آمدند
برآمد ز ہر دو سپہ بوق کوسس	زمین آہنیں شد سپہرا بنوسس
ز بس کشتہ و خستہ در سنجیت	زمین شد چو دریائے آد سنجیت

از آنجا که آفتاب مراد از مطلع امید بر ترقی سے آید و شاہد مرام از پرده آرزو بسنا زو کرشمہ
چہرہ میکشاید قانونی است قدیم کہ ایزد جہاں آرا چون میخواست کہ برگزیدہ خود را بر فراز تخت
فرمان روائے متکمن سازد از مبادی حال آن نیکبخت را مورد محن و مشاق گردانیدہ در زمان
مہر و ابواب ادراک مقصود بروئے او میکشاید مثنوی

درین دیر کہن رسمیت دیرین کہ بے تلخی نباشد عیش شیرین
نیفتد در جہاں کس را بلائے کہ ناید زان بلا بوسے عطائے

اگرچہ درین محاربه سلطان جلاوت ہا کردہ مراتب تہور بجا آورد اما چون در شہیت ایزدی
فتح و نصرت بروقت دیگر موقوف بود درین مرتبہ بر شکر سلطان شکست افتاد و کہاندی
رستے برادر رستے پتہورا کہ حاکم دہلی بود غالب آمدنیل سوار حملہ آوردہ با سلطان در او نخت
و بازوئے سلطان را بضر نیزہ مجروح ساخت نزدیک بود کہ سلطان از شدت درد
زخم بیہوش شدہ از اسپ فرو افتد درین وقت غلام خلیج بچہ در رسید عقب سلطان بر
اسپ نشستہ از رزمگاہ بیرون آمدہ در لشکر گاہ رسیدہ سلطان را سلامت بمنزل رسانید
در رفع غوغائے کہ از زخمی شدن سلطان و نار رسیدن در خلعتن بود نمود و سلطان
زیادہ ازان صلاح جنگ ندیدہ از آنجا معاودت کردہ بہزار تعجب و محنت در غزنین رسید
درائے پتہورا بعد فتح در سہرند آمدہ قلعہ را از کسان سلطان بعد محاصرہ کیسال و یکماہ تخریب نمود
بکسان خود سپرد مرتبہ ہشتم در ۵۸۸ ہجری با سلطان بلشکر گران متوجہ ہندوستان گردید و
در ہمان موضع نزاین کہ سابقا جنگ شدہ بود نزول عساکر طرفین اتفاق افتاد ہنگام صبح کہ شاہ
چرخ برین مہر چہارم سپہر تیغ ظلمت سوز بقصد انتقام ہندوی تیرہ روز گار شب از پیام
گیتی کشیدہ لشکر کافر کیش ظلام رو با نہزام داد و اعلام سیہ فام جنود دلیل از پر تو با ہچہ راست
انوار سلطان بہار رو بجاب نوازی ہناد دلاوران جنگ جو و بہادران پر خاشخو با ہدیگر پیوستند
و جنگی کہ از دستاں رستم و استانی بودہ باشد و کار نامہ افراسیاب تواند بود بروئے
کار آوردند و روح آن پہلوانان را بر فلک برین شناخوان خود گردانیدند گاہے ترکان جلاوت
کیش جرات و جبارت نمودہ بر ہندوان غالب می شدند و گاہے ہندوان تہور اندیش
از دلاوری و دلیری بر ترکان غلبہ می آوردند **منظم**

صفت ترکان رسید بہر مصاف
 ترک و ہند وہم در افتادند
 جو یہاں کے زخون چو گشت دوان
 ہند و ترک بسکہ کشتہ شدہ
 از قضا ترک چہرہ دست افتاد
 تیج بر کرد ہند دوان ز غلاف
 داد مردی و مردی دادند
 سران کشتگان بسیل دوان
 دشت ہمار پشتمہ پشتمہ شدہ
 لشکر ہند را شکست افتاد

چون مشیت قادر علی الاطلاق بران شد کہ سلسلہ جہان بینی ہندوستان از فرقہ ہنود منقطع
 گرد و دوان مملکت و ظل سلطنت و سایہ عدالت فرمان روایان مسلمین در اید و در ممالک
 ہند و واج اسلام منبصہ ظہور رسد نسیم فتح و نصرت بر اشجار عالم اقبال سلطان وزید و
 بہاں دولت رائے پتھورا در عواصف ادبار از بیخ و بن افتاد یعنی رائے پتھورا ناگہان
 در زمگاہ دستگیر گشتہ قتل رسید و شکر یانش جمعی علف تیغ خون اشام مبارزان ظفر جام
 گردید و فریقہ لبستان جانستان بہادران نصرت نشان جان در داد و بسیار را خرمن
 مہتی از آتش توپ و تفنگ پاک سوخت و اکثرے پایمال وینلان کوہ شمال شدند و
 خلق انہوہ بدست شجاعت مندان نصرت منش گرفتار گشتند و کہانڈے رائے برادر
 رائے پتھورا کہ سپہ سالار بود ہر میت را غنیمت دانستہ بعد سعی و تلاش جان خود را
 از ان مہلکہ سلامت برد

چنان ہمیناک و ہراسان گرخت
 کہ ز نار را از گرانی گسخت

قلعہ سرستی کہ تلاوری بود ہا شد و ناشی و اجمیر کہ دار الملک رائے پتھورا بود بتصرف
 کسان سلطان در آمد مال و امتعہ ان قلاع بدست بہادران فیروز مندا افتاد و سلطان بعد
 فتح چند روز در بہان سرزمین اقامت و زیدہ در فراہم آوردن پراگندگیہائے ممالک
 و امن و امان شارع و مسالک و بخشیدن مرہم بر جراحات ہائے قلوب رعایا و بر ایاد
 تشکیل و ہائے کافہ خلایق و انتظام مہام ملکی و مالی مساعی جمیلہ بکار بردہ پس از حصول
 جمعیت خاطر از سر انجام امور مملکت و کار ہائے سپاہ و رعیت لاک قطب الدین
 ایک را کہ غلام برگزیدہ او بود در قصبہ کہرام ہفتاد کرد و سہے و بی تاہیب سلطنت گذاشتہ
 خود براہ کوہ سواک روان شد اکثر بحال کوہستان را غارت کرد و غنیمت فراوان
 بدست آوردہ بغزنین رفت بعد معاودت سلطان ملک قطب الدین ایک نیابتاً

در سرانجام مہمات جہانبانی و انتظام معاملات ملک ستانی مقید گردید و در اسرع وقت قلعہ دہلی
 و میرتبہ تخیر منودہ بہر جا حکام نصب گردانید و در سال دوم قلعہ کول نیز منخر کرد و قلعہ گویار
 و ہراؤن و دیگر قلاع فتح کردہ بر سر گجرات رفتہ انتقام شکست سلطان کہ سابقاً تخریر در آمدہ
 از رائے بہیم دیو گجراتی گرفتہ انولایت راناخت و تاراج منودہ بفتح و نصرت بدہلی مراجعت
 کردہ خطبہ و سکہ بنام سلطان رواج داد و از ان تاریخ شہر دہلی دار الخلافت سلاطین مسلمین مقرر
 گردیدہ مرتبہ ہنم در ۹۶۰ھ باز سلطان از غزنین بہند آمدہ ولایت قنوج را مفتوح کرد و رسید
 زنجیریل و دیگر اموال غنیمت گرفتہ برگشت چون سلطان غیاث الدین برادر کلان سلطان
 کہ اسم سلطان بر دیو و جہان گذران را پدر رود کرد سلطان از روی جو انردی و والامہتی ولایت
 غور و ترکستان و خوارزم و دیگر ممالک بوارشان قسمت کردہ خود بر ولایت غزنین قناعت
 نمود مرتبہ دہم چون سلطان شنید کہ در نواحی لاہور طایفہ کہو کہران عصیان و زبیدہ قتلہ فتنہ
 و شرارہ شرارت بر افروختہ اند لہذا برائے تادیب ان گروہ از غزنین رد بلاہور آورد
 ملک قطب الدین نیز از دہلی بخدمت سلطان رسیدہ با تفاق یکدیگر گوشال انجماعت
 بد مال بے اعتدال کردند سلطان بعد تبیہ انفرقہ و تنظیم امور ملکبہ از لاہور معاودت بغزنین
 منودہ چون نزدیک رسید در وہی از دیہات توابع غزنین از دست فدائے کہو کہر کہ برکاب
 سلطان رفتہ بود با تفاق کہ روداد در جہ شہادت یافت گویند کہ خزانہ بسیار از طلا و نقرہ
 و جواہر زواہر از و ماند و از انجملہ پانصد من الماس کہ از جواہر نفیسیہ است بقلم در آمد و دیگر
 اموال از ہمین قیاس باید کرد ہیبت

دریاب کنون کہ شہرت ہیبت است کین دولت و ملک میرود دست بست

پانزویہ نوبت سلطان بر ہندوستان یورش کرد و دوم مرتبہ شکست خورد و دیگر مرتبہ بفتح
 و نصرت کامیاب گشت چنانچہ تفصیل آن بقلم در آمدہ تا آخر عمر سی و دو سال سلطنت نمود
 از انجملہ فرمانروائی ہندوستان پانزویہ سال و دو ماہ سلطان قطب الدین ایک غلام
 زر خرید سلطان شہاب الدین نیا بتا حکومت ہندوستان داشت بعد از انکہ سلطان در جہ
 شہادت یافت از دہلی برآمدہ در لاہور رسید اصالتاً سر پر رائے خلافت گشت و یازدہم
 ربیع الاول سن ۷۰۰ھ سکہ و خطبہ بنام خود کرد چون انگشت خنصر او شکستہ بود از نیہت اورا
 یک گفتند سے سلطان غیاث الدین محمود برادر زادہ سلطان شہاب الدین از فیروزہ کوہ

چتر و تجلات بادشاہی برائے قطب الدین فرستادہ بخطاب سلطانی مخاطب ساخت
 این سلطان در بخشش و بخشایش و اد سخاوت و جوامزوی داد سے مستحقان را زیادہ از خواہش
 عطا نمودی دست جو دو سخاوت گروا سلاسل از چہرہ مفلسان بر افشاندی و ابر کرم و عطایش
 عبا ریاس از صفحہ حال تنگستان فرو نشاندی سخاوتش دامن وجیب آرزو مندان براموئی
 ہمتش ارباب عسرت از آرزو نیاز سے نیاز فرمودی ہیبت

باہمت او حوصلہ دریاتنگ بارفت او مرتبہ گردون پست

چون کلبا باہل احتیاج انعام دادی از نیہت در ہند اور الکہہ بخش گفتندی در میان او
 تاج الدین یلدوز کہ یکے از بندہ سائے خاص سلطان شہاب الدین بود بعد سلطان در غزنین
 ہم سلطنت بر و اطلاق یافتہ بود بر سر لاہور خاصیت و منازعت گردید و قصد یکدیگر کردہ
 آتش محاربه بر افروختند از طرفین صفہا آراستہ بجنگ پرداختند بہا در ان جانفشانی تیہا
 اختہ اسپان انداختند و تیر بار تافتند و جانہا شگافتند منظم

مسلح مکمل زاہن جوان چو معنی در الفاظ معلق نہان

در ان رزم تیرے کراشت جیت چو مضمون جربستہ در دل نشست

بالآخر تاج الدین تاب مقاومت نیاوردہ منہزم گشتہ در کرمان اقامت و رزید و سلطان مظفر
 و منصور شدہ بہ استقلال کمال سلطنت پرداختہ در چوگان بازی از اسپ
 افتادہ گوئے زندگی بچو لانگاہ آخرت رسانید مدت بہت سال حکومت ہندوستان نمود
 از انجملہ سلطنت غزنین چار سال *

سلطان آرام شاہ پسر خواندہ سلطان قطب الدین

چون سلطان مرحوم پسر صلیبی کہ سزاوار جہان بینی تواند بود نہ داشت ارکان دولت با اتفاق
 یکدیگر آرام بخش پسر خواندہ سلطان را کہ سوائے او وارثی نبود بکلم وراثت در شتہ و خطہ
 دل کشائے لاہور بر اورنگ فرماندہی اجلاس دادہ سلطان آرام شاہ خطاب کردند با طراف
 ممالک احکام و مناشیر صادر گشت و نوید عدالت و نصفت بخلائق رسید درین اثنا سے
 امیر علی اسمعیل حاکم دہلی با اتفاق جمعی از امرائے ملک التمش را از بد اون طلب داشت و
 ملک در دہلی رسیدہ قلعہ را در تصرف خویش در آورد و سلطان آرام شاہ از استماع آمدن

ملک از لاهور در حالی دہلی آمدہ صف آراستہ بانڈک محاربه فرار نمودت سلطنت
 قریب یکسال *

سُلطان شمش الدین عرف ملک التمش

اور اسلطان قطب الدین ایبک لک جیل خریدہ بفرزند می گرفتہ دختر خود را در مناکحت او
 و آورده بود بعد فتح گوالیار امارت انجا با و ارزانی داشت پس ازان برن و آن نوامی بدو
 تفویض نموده بتدریج ولایت بداون ضمیمہ حکومت او گردانید چون علامات شجاعیت و
 مردانگی و ایات فراست و فرزانی از دہنصہ ظہور رسید و بارہا در حضور ترو دات مردانہ بجا آورہ
 آخر کار بیایہ امیر الامرائے رسید و خط آزادی از سلطان یافت بعد ازانکہ سلطان قطب الدین
 درگذشت و از سلطان آرام شاہ امور خلافت تشییت نیافت باتفاق امیر اسمعیل سپہ سالار
 و دیگر ارکان دولت از بداون آمدہ مستند بر تخت جہانبانی جلوس نموده بخطاب سلطان
 شمش الدین مخاطب گشت التمش از اگویند کہ در شب خسوف متولد شود چون صاحب
 ترو و شجاع بود بزور شمشیر اکثر ممالک در حیطہ تصرف آورده فرمانروای با استقلال نمود
 دران زمان چنگیز خان فرمانروای خوارزم و ترکستان بود سلطان جلال الدین از پیش چنگیز خان
 منہزم گشتہ بر سر لاهور آمدہ محاصرہ نمود سلطان بالشکر بسیار از لاهور رسیدہ مقابلہ نمود
 جلال الدین تاب نیاورده بطرف سند و سیوستان بدر رفت در ۶۲۶ھ اپچی عرب جامع غلاب
 جہت سلطان آورد سلطان مراسم اطاعت بجا آورده فرحت و شادمانی نہایت کرد چند روز
 شہر آرایش داد و کوس شادی نواخت در ۶۳۱ھ بر ولایت مالوہ یورش نموده منظر گشت
 و بتجانہ مہاکال کہ از مدت سیصد سال تعمیر یافته در فایت متانت و حصانت بود خراب
 ساختہ از بنیاد بر انداخت و شمال را جہ بکرماجیت و دیگر بت ہارا آورده بر در مسجد جامع
 دہلی بر زمین فرو برد تا لکد کوب خلایق گردد و القصد در طاعت و عبادت مومع بود و در ہر جمعہ
 مسجد جامع رفتہ بادائے فرایض و نوافل قیام و رزیدی و وعظ شنیدی و رقت کردی و در
 ہر باب خدا پرستی بکار بردی روزے ملحدان دہلی اتفاق کردہ روز جمعہ ناگہان مسجد ہجوم

سازہ در کتبہ ہا اسکہ جات این پادشاہ نامش التمش نوشتہ است کہ در ترکی محافظ سلطنت را
 میگوبند *

آوردہ تیغهاک شپدہ مقصد سلطان نمودہ چندے را قتل رسانیدند و سلطان از آنجا سلامت
برآمد و ان تا عاقبت اندیشان تعاقب کردہ نتوانستند دست بر سلطان رسانند و خلق کثیر
بر بام ہا و دروازہ ہا برآمدہ ان طایفہ را بزخم تیر و تفنگ و خشت و سنگ ہلاک نمودند سلطان
ور دو تخانہ رسیدہ با تمام بے اندامیہاے اجتماعہ اکثری اعلت تیغ بیدین نمود و با بجلہ سلطانی
باستقلال کردہ بعدالت و نصفست زندگانی مے نمود و رعایا و برابرا خوشنودگر و ایندہ باہل
طبعی در گذشت مدت سلطنت لو بست و ہشت سال و یکماہ ۴

سلطان کن الدین فیروز شاہ بن سلطان شمس الدین التمش

بعد پدر و الا قدر در سنہ ۶۲۶ بر تخت خلافت جلوس نمود چون بہزہ از عقل و قابلیت از سلطنت
نداشت کثرات لذات نفسانی و افراط احتیاط جسمانی و ہوائے عشرت و کامرانی و کامروائی
ایام جوانی اورا از امور جہانبانی بازداشت و خزانہ در انعام لولیان و ارذال و مسخرہ و مطرب
و مطربہ صرف میکرد و بے پروائی و لاؤبالی زسیت می نمود چون خبری از احوال سپاہ و
رعیت خبر نئے گرفت و دایم انخر بودہ شرب شراب با فراط رسانید اگرچہ اسم سلطنت بر
سلطان بود اما بی بی شاہ ترکان والدہ او کہ کنیزک ترکیبہ بود نظر بے پروائی و ناقابلیت
پسر خود داشتہ سرانجام مہام ملکی و مالی بر ذمہ ہمت خود گرفتہ ناظمہ امور جہانبانی گشت
و مقتضائے کوتہ اندیشی کہ در سرشت زنان نخر است حرہائے سلطان شمس الدین را
کہ ہمچشم او بودند آزار و اضرار رسانید و قطب الدین پسر سلطان بے گناہ قتل نمود بعضی امور
ناشایستہ کہ سزاوار از خاندان بادشاہان نباشد از و بطہور رسیدار کان دولت منظر
بر بے پروائی و نارسائی سلطان و تسلط و استیلائے مادرش داشتہ با خود اتفاق کردہ
از و برگشتند و ملک اعز الدین ایاز حاکم ملتان را تحریک سلطنت دہلی نمودہ طلب داشتند
و او از ملتان لشکر گران فراہم آوردہ عازم دہلی گشت سلطان نیز بقصد مقابلہ از دہلی برآمدہ
در کہرام رسیدہ پیش از آنکہ ملک اعز الدین ایاز برسد امرائے از سلطان انحراف و رزیدہ
در دہلی رفتہ بی بی رضیہ بنت سلطان شمس الدین را بر تخت نشاندہ سکہ و خطبہ بنام او کردند
و بی بی شاہ ترکان را مقید ساختند سلطان باستماع این خبر از کہرام رجعت نمودہ در کیلو کھتری
رسیدہ اما وہ جنگ گردید و بی بی رضیہ فرجی از بہادران شجاعیت پیشہ بر سر او از دہلی تغین

نمودند که جنگ سلطان و شکیر گشت و بعد چند گاه سلطان و مادرش در زندان خانه فوت شدند
ایام سلطنت او یکسال و شش ماه و هشت روز

سلطان بی بی رضیه بنت سلطان شمس الدین التمش

در سال ۶۳۳ با اتفاق امر او و وزیر او رنگ آراء خلافت گشته سکه و خطبه بنام خود رواج
داد و بتدبیر صائبه و افکار ثاقبه تنظیم امور خلافت و جهان داری و تمیق مهام ملکی و مالی بعنوانی
که لائق هو شمنان والا خرد بوده باشد در پیش نمودن نظام الملک محمد چند یکم بوزارت امتیاز
داشت با اتفاق اکثر امرا این که از اطراف بدرگاه سلطان رضیه بودند حقوق نعمت را
بمفران انحراف حقوق ساخته طریق بغی پیوده سلوک مخالفت و ناهنجاری در پیش کرد و
بامراء دیگر که از پیشگاه حضور بیرون بودند ناهمانوشته ترغیب بداندیشی نمود ملک
نصیر الدین تاشی جاگیر دار او ده که سلطان رضیه موافقت داشت بعزم مدد و اعانت
سلطان رو بدلی آورد امراء مخالف به اندیشه تباہ استقبالش نموده او را دستگیر ساختند
و او از ضعف بدن این جهان گذران را پدر و کرد و سلطان رضیه از معانته این حال بتدبیر
صائبه خود جمعیت مخالفان را پریشان گردانید و هر یک بخواست و بگریز نهادن نظام الملک
در کوه سر مور و آمده رخت هستی خود را ازین جهان فانی بر بست و امر وزارت بخواجہ مہذب
که نائب نظام الملک بود تفویض یافت و بختاب نظام الملک ملقب شد و امیران دیگر بختاب
مالک دستوری یافتند و ملک اختیار الدین مسکین امیر حاجب شده بوفور دانش و رسوخ
اعتقاد و انچنان تقرب بهم رسانید که هنگام سواری دست در بغل سلطان رضیه انداخته سوار مینمود
سلطان رضیه که در شجاعت و عدالت از مردان بهره دانی داشت لباس مردانه در بر و کلاه
خسروانه بر سر نهاده سریرائے سلطنت شدی و بارعام دادے بعد از آن که خاطرش از انتظام
این مالک اطمینان یافت با عساکر بسیار جانب سہرند نہضت نمود در اثنائے راه امرائے
ترک بر او خروج کرده جمال الدین یا قوت حبشی را که امیر الامرا شده بود از قید حیات نجات
دادند و سلطان رضیه در قلعه سہرند محبوس ساختند و معز الدین بہرام شاہ بن سلطان شمس الدین را
بپادشاهی برداشته دہلی را متصرف او در آوردند درین وقت ملک اختیار الدین التونیه که
بمکومت سہرند متنازع بود سلطان رضیه را در عقد از و واج خود کشید سلطان رضیه در اندک

مدت باتفاق امرای ترتیب عساکر پر داخته عنان عزیمت بصوب دہلی معطوف ساخت سلطان
معزالدین بہرام شاہ کہ جانشین اورنگ فرمانروائی سشده بود لشکر عظیم بعزم مقابله و مقاتلہ در مقابلہ
سلطان رضیہ فرستادہ ہنگامہ آراستہ نبرد و کارزار گردید در ہنگام مقابله طرفین وز و غور و سیاہ
در نواح کیتل لشکریان سلطان رضیہ رو بہزیمت نہادند و سلطان رضیہ و ملک اختیارالدین بست
زمینداران آن ضلع دستگیر آمدہ بہ تاریخ بست و پنجم ماہ ربیع الاول ۶۳۰ شہ رعلت گزین عالم
جاودانی گردیدندت سلطنت سلطان رضیہ سہ سال و ششماہ و شش روز و

سلطان معزالدین بہرام شاہ بن سلطان شمس الدین التمش

روز دوشنبہ بست و ہشتم ماہ رمضان ۶۳۰ شہ سلطان معزالدین بہرام شاہ باتفاق اکابر و امرا
و ملک بر سر سلطنت جلوس فرمود چون ملک اختیارالدین باتفاق وزیر مملکت نظام الملک
مہذب الدین جمیع امور مملکت را از پیش خود گرفت و ہمیشہ سلطان معزالدین را کہ سابق
منکوہ قاضی اختیارالدین بود در حبالہ نکاح در آورده یک فیل بزرگ بہ درخانہ خود می بست
چون دران زمان غیر از سلاطین دیگرے فیل نمیداشت انیمتی مقوی بدگمانی باو شد سلطان
معزالدین چندے از فدائیان خود را فرمود تا ملک اختیارالدین را بزخم کار و شہید ساختند
و ملک مہذب الدین را نیز دوزخم بر پہلو زدند و او زندہ بدر رفت بعد ازان ملک بدرالدین
سنقرومی امیر حاجب گشت و تمام امور مملکت را موافق رسم و قانون قدیم انتظام داد
اتفاقا ملک بدرالدین سنقر باغوائے جمیع از اہل فتنہ در انقلاب ملک با صدور واعیان
وقت مشاورت نمودند روز دوشنبہ ہفتم ماہ صفر درخانہ صدر الملک تاج الدین کہ مشرف
مالک بود ہمہ اکابر فراہم آمدہ در باب تبدیل سلطنت سخن کردند و صدر الملک تاج الدین
را بطلب نظام الملک فرستادند کہ او نیز شریک مصلحت شود و صدر الملک فی الفور
سلطان معزالدین را ازین حال اطلاع دادہ یک کس عتمادی سلطان را در گوشہ پنهان
داشت خود بخدمت نظام الملک آمدہ از اجماع قاضی جلال الدین کاشانی و قاضی کبیر الدین
و شیخ محمد شامی و مردمی کہ آنجا بودند اخبار کرد و نظام الملک دفع الوقت نموده آمدن خود را
بروقت دیگر انداخت صدر الملک حقیقت حال اوسیلہ خادم سلطان کہ پنهان داشتہ
بود بخدمت سلطان معروض داشت سلطان بہمان ساعت بر سر ان جماعت رفتہ ایشان را

متفرق گردانید و ملک بدرالدین سنقر را بجانب بداون فرستاد و قاضی جلال الدین کاشانی را از قضا معزول گردانید بعد از چند ماه که ملک بدرالدین از بداون بدگاہ آمد سلطان اورا و ملک تاج الدین موسی را بقتل در آورد و قاضی شمس الدین که قاضی مہر پورہ بود و پائے پیل انداخت و این معنی سبب زیادتی وہم و ہراس مردم گشت در اثنائے این حال روز دوشنبہ شانزدہم جمادی الآخر سنہ ۷۵۷ و ۵۵۸ متع و ۵۵۹ افواج مغول چنگیزی آمدہ لاہور را محاصرہ کردند ملک قزاقش کہ حاکم لاہور بود چون در مردم موافقت ندید نیم شبہ از لاہور برآمدہ بجانب دہلی رفت و شہر لاہور از ستم چنگیز خانیان خراب و نابود شد و خلق کثیر اسیر و گرفتار گشت چون این خبر بہ سلطان معز الدین رسید امرا را برد قصر سپید جمع فرمودہ بیعت تازہ کرد و ملک نظام الملک وزیر مملکت را با امرائے دیگر جہت دفع شرمغول بجانب لاہور فرستاد چون لشکر بلب آب بیاہ کہ قریب فقہ بہ سلطان پوراست رسید نظام الملک کہ در باطن با سلطان منافق بود امرا را از سلطان برگردانیدہ بنیاد کرد و خدعیت نمودند عرضداشت کرد کہ از دست این جماعت منافق کہ ہمراہ من کردہ اند کار سے نخواہد آمد و این فتنہ شکنین نخواہد یافت مگر سلطان باین طرف نہضت فرماید سلطان از روی سادگی و اعتمادی کہ بر او داشت در جواب نوشت کہ این جماعت کشتنی و سیاست کردنی اند بوقتش بسزا خواہند رسید چند روز مدارا نمایند نظام الملک آن فرمان را با امرائے لشکر نمودہ ہمہ را با خود متفق گردانید چون سلطان باین حال اطلاع یافت خدمت شیخ الاسلام قطب الدین بختیاراوشی را ببلایے تسلی امرا فرستاد امرا بیچ وجہ مطمئن خاطر نشدند و شیخ برگشتہ بدہلی آمد بعد ازان نظام الملک و سایر امرا بقصد دفع سلطان معز الدین بدہلی آمدند و سلطان معز الدین را محاصرہ کردند ہر روز جنگ سے انداختند چون مردم شہر با امر متفق بودند روز دوشنبہ ہشتم ماہ ذیقعدہ سال مذکور دہلی را گرفتہ سلطان معز الدین بہرام شاہ را چند روز محبوس گردانیدہ بقتل آوردند مدت سلطنت او دو سال و یک ماہ و پانزدہ روز

سلطان علاء الدین مسعود شاہ

چون سلطان معز الدین بہرام شاہ را نظام الملک کورنگ بقتل در آورد و ملک معز الدین بلبن امیر الامرا از روی تسلطی کہ داشت بر تخت خلافت جلوس نمود ارکان دولت بر سلطنت

اوراضی نشدند سلطان علام الدین را که آثارش از ناصیه حال او ظاهر بود از قید برآورده
 در سال ۶۳۱ بر سر ری جهانبانی اجلاس دادند ناصر الدین و جلال الدین پسران شمس الدین را که در
 زندانخانه مجبوس بودند خلاص کرده ناصر الدین را ولایت بهراتج و جلال الدین را ولایت قنوج
 نام زد کرده رخصت دادند ملک نظام الملک را که در امور سلطنت کلیه دخل داشت تعقل
 در آورده پاداش کفران نعمتی رسانیدند منظم

بچشم خویش دیدم در گذرگاه
 هنوز از صید منقارش نپرواخت
 چه بد کردی مباحش امین ز آفات
 بدین فیروزه ایوان پر آفات
 که زد مرغی بجان مور کی راه
 که مرغی دیگر آمد کار او ساخت
 که واجب شد طبیعت را مکافات
 بدی را هم بدی باشد مکافات
 ز چو جو روید و گندم ز گندم

بعد چند گاه سلطان از طریق عدالت و نصفت انحراف در زید آئین اخذ و قتل در پیش
 کرد و جمیع امرا از او برگشتند و با خود اتفاق کرده ناصر الدین را که آثار قابلیت و حق شناسی از
 ناصیه حال او ظاهر و اطوار خدادانی و ایزد پرستی از مقال او باهر بود از بهراتج طلبد امشته
 بر تخت فرماندهی اجلاس دادند سلطان علام الدین را مسلسل در قید نگاه داشتند چنانچه
 در زندانخانه مرغ روح او از خبیس تن پر و از نمودت سلطنت چهار سال و یک ماه و
 یک روز

سلطان ناصر الدین ولد سلطان شمس الدین

سلطان در سال ۶۳۳ از بهراتج آمده تاج خلافت بر سر نهاده مسکنه و خطبه بنام خود رواج
 داد ملک غیاث الدین بلبن را که بنده و داماد سلطان شمس الدین بود منصب وزارت
 داده بخطاب العت فانی و عطائے چترود و باش سرافراز گردانید و مدار الهسام
 تمام سلطنت برائے زمین او تفویض نمود و صدق گوش او بجا هر نزد او هر نصایح و لالی
 ستالی مواعظ در ماده رعیت پروری و معدلت گستری بر او فرمود که اختیار بهام جهانبا
 و مدار نظام امور ملک را بی بدست تو و ادم کارے کنی که فرداے قیامت بدرگاه عدالت
 باو شاه حقیقی مراد ترا شمسار و انفعال گردانند ملک بلبن بمقتضائے فراست خداداد و عقل

مادرزاد آنچنان قواعد نیابت و شرایط و کالت بتقدیم رسانید کہ رعایا و ہر یا در ہما دامن و امان درآمد و جمیع امور مالی و ملکی رونقے تازہ و رواجی نیک یافت و احدی از امرائے ایلانے تصرف در کار مملکت نماند و سلطان نیز عدالت گستر و رعیت پرور و درویش طینت و ملکی طوبیت بودہ در رفاهیت و آسودگی رعیت ہمت والاہمت مصروف داشتی در عہد خلافت او ملک آباد و رعایا و لشکر دل شاد گردید و وصیت نیکنامی و گلہ بانگ رعیت پروری این بادشاہ و وزیر در اکناف گیتی انتشار یافت **ہمیت**

وزیر چین شہر یاری چنان جهان چون نگیرد قرار چنان

از بکہ سلطان حق پرست و ایزد شناس بود خراج و باج مالک در مواجب سپاہ و نذر در ویشان خدا آگاہ و وظایف و ادار فضل و علما و بذل مستحقان و انعام مسکینان و وزیران و صرف عمارات مساجد و خانقاہ و قنطرہ و منازل و سرائے برائے مسافران و باغات و برادر دن اہنار و غیر ذلک کہ از آثار سعادت و اسباب ذکر جمیل است خراج کردی و برائے ذات خود تصرف نمودی و در سائے دو مصحف بخط خود نوشتہ و جہتیت آن را قوت ساختی نو تویکے از نوکران سلطان سرکار مصحف کہ بخط سلطان بود از روسے خوش آمد بقیمت گران خرید چون انبیین بگوش سلطان رسید منع کرد کہ آیندہ مصحف بخط من علانیہ فروخت نکنند بطریق اخفائے منطے کہ احدی واقف نشود می فروختہ باشند تا در جہ قوت حلال اختلال روندہد و ازین رو کہ سلطان در ویش نہاد و فرخ زاد بود بیج کنیزے و خادمہ سوائے منکوہ خود نداشت و او برائے سلطان طعام می بخت روزے آن ملکہ جان التماس نمود کہ بسبب بختن طعام دست من آزاری یابد و تصدیع مالا لطاق میشود چہ خوش باشد کہ کنیزے خریدہ شود او بہ بختن طعام قیام ورزد و از نمین بیج تصور می نیست سلطان جواب داد کہ بیت المال حق سپاہ و مساکین و مستحقین است مرا نیرسد کہ چیزے از ان برائے خود صرف کنم و داہے خریدہ نمایم صبر کن تا خدا بیعائے ترا در آخرت نتیجہ این مشقت خواهد داد **منظم**

بدام اور کہ این طرف شکاریت

ترا با نفس کا فر کیش کاریت

بہ از نفعے کہ با تو ہنشین است

اگر مار سیہ در آستین است

با بکہ سلطان بعدالت و انصاف جہا نبانی نمودہ برگ طبعی در گذشت و بہ بہشت برین

واصل گشت مدت سلطنت او نوزده سال و سه ماه و ہفت روزہ

سُلطان غیاث الدین بلبن عرف الفخار و داماد نرس الدین

چون سلطان ناصر الدین ودیعت حیات سپرد و از اولاد او وارثی کہ جانشین سریر خلافت
بودہ باشد نبود درین صورت تمامی امرا از خورد و بزرگ اتفاق کردہ الفخان را کہ مدد اللہ
ممالک بود سلطنت برداشتہ سلطان غیاث الدین مخاطب کردند در سنہ ۶۶۶ ہجری بالانشین
سریر فرمان روایی و سایہ گزین چتر گیتی کشائے گشتہ سکہ و خطبہ را رواج داد بغایت دانا
و پختہ کار و صاحب تجربہ و وقار بود تمامی کارها از روی ہمبستگی و سنجیدگی کردی و باگاہی
و ہوشیاری مہام مرجوعہ بنظام آوردی منشوی

چہ نیکو متاعیست کار آگہی
کزین نقتد عالم سبا داہی
کے سر بر ارد بعالم بلند
کہ در کار عالم بود ہوشمند

کار عالم و ممالک جز ب مردم اکابر ن فرمودی اشرار و مخالفین دار اذل و اباطل را بکار با و غل
ندادی تا نسبت صلاح و تقوی برکے مشخص نشدی عمل ن فرمودی و در نتیجہ حسب و نسب
مبالغہ نمودی و اگر بعد سپرد عمل درکے نقص ذاتی و صفاتی ظاہر گشتی نے اعمال
تغیر دادی قطع

ند ہد ہوشمند روشن رائے
بفر و مایہ کار ہائے خطیر
بوریا بافت گر چہ بافندہ است
نبردش بہ کار گاہ حسرت
و میفرمود کہ جملہ مردم را بیک نظر نباید دید موازنہ حال ہر یک نگاہ باید داشت اگر تو کہ اہل
و نجیب را بے اعتبار و خوار داشتہ بد گہر و فرومایہ را نوازش و سر ہنر از باید کہ پہچان
است کہ سلاح سر بپا انداختن و اسلحہ پارا بر سر بستن و کار شمشیر بکار و و کارستان را بیوزن
کردن و کار دست را بپا و کار گوشش را بہ بینی فرمودن ہیست

بود پا از برائے رہ سپردن
نباید دیدہ را چون پاشمردن

با جملہ تا آخر عمر با سفلہائے ایام ہمزبانی نکرد و دار اذل و اہل ہزل اور مجلس خود راہ نداد
گویند فخر انامی رئیس بازار کہ ساہا خدمت در گاہ کردہ بود بمقربان در گاہ التجا آورد کہ اگر

سلطان یک بار به او همزبانی نماید بسیاری از نقد و جنس ششکیش کند چون این معنی بعرض سلطان رسید پذیرا گشته نیافت و فرمود که از همزبانی با امیر بازار مهابت سلطانی از دل عوام زایل می شود چه گنجایش که بطبع زر با این مردم همزبان شوم القصد سلطان منظر او صاف پسندیده و مصدر سیرت حمیده بود امرار از وقوع تقصیر تا زیاده زودی و بقصاص رسانیدی صلاح است و دویشت او در دل امرای قوی بود ارکان دولت و غربا در معاملات و مناقشات در عدالت او مساوی بودندی و در جمیع امور عدل را کار فرمودی و از قهر و سیاست احدی را قدرت نبود که قدم از جا ده اطاعت بیرون نهند و در صحبت اهل و عطف حاضر شدی و مو عطف شنیدی و رقت کردی و او امر و نواری را کما نبغی رعایت نمودی و ضوابط و قوانین مملکت را که در ایام فرمانروائی پسران سلطان شمس الدین مختل و مندرس شده بود تجدید استحکام و استقامت دادی و مبانی عدل و رافت بر اساس بنیادی منظم

عدل نوریت کز و ملک منور گرد
وز شیش هم که آفاق معطر گرد

عدل پیش او و مراد دل در پیش بر
تا ترا آنچه مراد است میت گرد

و وقتی که سلطان در مسافرت بر سرابی و یا خلایبی و یا ناله و یا قنطره رسیدی امرائے بزرگ را فرمودی تا چوب با در دست گرفته اهتمام نمودندی اولاً مریمان و پیران و عورتان و طفلان و چار پایان لاغرانی مزاحمت گذرانیدی و تمامی فیلان و دیگر دواب سرکار را برائے گذرانیدن خلایق گذاشتی و در اینچنین امکانه چند روز توقف کردی تا مردم بسهولیت گذشتندی در ایام خانی اگر چه بشراب خوردن و جشن ساختن و امر و ملوک را همان گرفتن و قمار باختن و زربا باهل مجلس صرف کردن و ندیمان بذله گو و شیرین سخن و مطربان خوشش آواز را در محفل راه دادن رغبت تمام داشت اما بعد از آنکه سواداری خلافت گشت از تمام ملاهی تائب گردید و با دوائے فراغ و نماز تهجد و اشراق و چاشت و دیگر نوافل و موافقت جمعه و جماعت قیام داشتی و اصلاً بیوه صونئی بودی و در خانه های بزرگان رفتی و بعد از نماز جمعه زیارت مقابر کردی و بر جنازه اکابر حاضر شدی و تعزیت رفتی

پسران و خوشیان میت را انعام دادی و وظایف بحال داشتی منظم

بدانش بزرگ و بهمت بلند
باز و وسیله بدل هوشمند
زایش بتدبیر محتاج غیر
نه امضای رایش بجز امر خیر

نه در شهر محزون نه در کوه و دشت
 امان در زمانش بکده رسید
 به نیروی مردی و فرهنگ خویش
 باین دانش وران و این دفر
 خیانت در اندیشه کس گذشت
 که منسوخ شد رسم قفل و کلید
 بگردون برافراشت اوزنگ خویش
 گمان در نیاید که باشد بشر
 با وجود این همه اعمال حسنه و افعال مستحسنة در باب بنی و اهل طغیان خدا پرستی را
 بگوشه گذاشته کمال جباری و قهاری کردی و سرسوزن از رسوم جباری فرونگذاشتی
 و بواسطه بنی یک کس لشکری و شهری و یکی را بر انداختی و مصراع ملکي بر همه مقدم داشتی

نقطه

اگر آتش قهر آفرین و ختی
 بیک شعله زان کشور سوختی
 بکوه ارزکین سایه انداختی
 چون پنج پیش خورشید بگداختی
 بختم آرسوے چرخ کردی نگاه
 شدی تیره رخسار خورشید ماه
 از آنجا که سلطان پچانوران میل بسیار داشت طوطی گویا و شارک سخن سرا و قمری خوش الحان
 و بلبل هزار داستان و کولکه زمزمه ساز و دیگر طیور دل نواز که بوسیله سخنان خوش و صوت
 و لکش از بنی نوع خود با شرف و کرامت دارند و از سخن طرازی و زمزمه پردازی عزیز و بها
 و محبوب خاطر و انیس صحبت با و جلسی مجلسها اند و سر طایران خوش پیکر و نیک منظر که
 صنایع آفریدگار با انواع نقش و نگار مزین ساخته مثل طاووس زیبا فرح افزا که چهره شاہد
 سرور از آئینه او مشاهده میتوان کرد و دراج خوش مزاج که از نظاره جمال او زبان بسجان
 قدرت بدایع آفرین توان کشاد و مرغ زرین زینت تضمین و بکبک فرخنده آئین و امثال آن
 باعث طرب خاطر قدسی بود و اعظم از تماشای فرحت پیر اکبوتران پری زا و بودند الحق
 آن مرقان بلند پر واز تیز پر فلک سیر ملک سیر از کمال خوبی گوسے سبقت از طیور روزگار
 و از دفر لطافت طایران جهان را برده خود کرده طاووس که بزبانے شهره آفاق است برانے
 نظاره ایشان همه تن دیده گشته عند لیب بهشت که به نغمه طرازی مشهور است بزمنه
 سازی شان آفرین کرده هائے همانا که همسایونی از بال هایون اتان گرفته و عقاب مانا که
 بلند و سے از بلند پر وازی انها آموخته از مشاهده جمال بمیشال انطایران فرخ فال پری از
 حسن خویش بری گشته خود در کج توارى مستور شده چون رونق افزای کابک و پشت

بام آشیانه خویش گردیده زمزمه دلکش و نوائے دل فریب بریکشند گویا ترانه بار بدست
 که مستحازا دل می رباید و جان می بخشد و یا نغمه داؤد است که شنوندگان را حیرت می افزاید
 و عشرت می دهد چون بقصد دانه چینی فرو می آیند عرصه زمین را رشک گلشن می سازند گویا
 گلهائے رنگارنگ است که در چمن بهار شکفته تماشا بیان را مایل خود ساخته و در زمان
 بال کشائی چون اوج گرامیشوند سطح هوا پر از کواکب می نمایند و از نهایت بالاروی آب
 از چشمه خورشید میخورند و دانه از خوشه پروین می چنند و از بلند پروازی هم زبان کواکب
 میگردند و تماشا گویا افلاک می بیند اگر چه اهل زمین را با اهل آسمان راه سخن مسدود و زوایا
 محبت مفقود است اما زهی این خاکیان که با فلاکیان راه سخن دارند و روابط اخلاص بظهور

می آرنده نظم

هر پری پیکرے بجلوه ناز راست چون مرغ شوق در پروا
 گرم خوبچو معنیز بر نایان تیز و همچو عقل دانایان
 ره نور دان آسمان و زمین دانه چینان خوشه پروین
 همه گرم بلند پروازی از فلک برده گویا در بازی
 همچنان سلطان را میل بشکار بسیار بود پلنگ برق آهنگ و باز قوی چنگ سیاه گوش
 سخت کوش و آهوا آهو گیر و شاهین دکو هیلد بے نظیر و باز آسمان پر واز و جره هنر پر داز و
 بخری موج خیز و سره صنعت انگیز و چرخ فولاد چنگ و باشه و شکره تیزبال و دیگر انواع
 جانوران شکاری فراهم آورده زبے این مستی پر که از و فور هنر پروری و نادره کاری زبردست
 سلاطین و الاقتدار و مرغوب قلوب خاقین نامدار شده اند با دشامان و الا شکوه از عشق و
 محبت این طایران از تحت سلطنت و اورنگ خلافت برخاسته صحرا نورد و نامون گرد
 می شوند و از مشاهدات تیز پرواز بیبا و نادره کاریها انشراح و در تباح حاصل مینمایند باز بلند
 پرواز نوعی و داج را میگیرد که دلها گویا عشاق را نگاه دبران ماهر و شاهین ندرت تضمین
 کلنگ را چنان بچنگ می آرد که هوش را اگر چشمه نازنینان فرخنده خوچرخ زبان دعا گویا اهل
 دوان فلک پیما و بگری مانند فکر دانایان اوج گرامیشوند

باز بدست ملکان می پرید چون نبرد هر که چنان جانے دید
 اشکره گشت بین دستگاه از هنر خویش زبردست شاه

چون هزار عیب سراوان بود مرغ زبردست سلیمان بود

دائے بران آدمی بیخبر کو کم ازان مرغ بود در سهر

قراولان همیشه گرد و میر شکاران با مون نورد و صیادان باز دار و دیگر عمله و فخله شکار را نزد سلطان رتبه بزرگ بود تا هشتت کرومے حوالی دہلی محافظت شکار کردندی و دران همیشه پنجیر فراہم آور دندی ہزار سوار با یک ہزار تیر انداز مصالح کار شکار دایا در رکاب سعادت بودندی و طعام از مایدہ خاص یا فتندی سلطان در ایام زمستان ہر روز سحر گاہان سوار شدی و تا قصبہ ریواری بیشتری رفتہ شکار کردہ شام گاہان بشہر معاودت نمودی و شب بیدون نماندی چون خبر موافقت سلطان برائے شکار پہلا کو خان والی بغداد رسید گفت کہ سلطان بلبن بادشاہ پختہ کار است نظام ہر بخلائق مینماید کہ بشکار میرود و در معنی ورزش سواری و مراسم ملک داری و آگاہی بر احوال سپاہ و رعیت بجای آرد و لشکر خود را توزک میدہد سلطان از اصغاسے این سخن خوشوقت شد و بفرزاست ہلا کو خان آفرین کرد و گفت کہ تو اعد ملک داری کسانی دانند کہ ملک گیری و چہا بنانی کردہ باشند چون سلطان اہباب سلطنت و شوکت مہیا کرد و پد امرا و وزرا التماس کردند کہ با وجود اینہمہ قوت و قدرت ولایت گجرات و مالوہ و دیگر ہلا و مسخر کردن لایق است سلطان جواب داد کہ چون مغل ہمیشہ ہر ولایت پنجاب تاخت مینماید از دہلی بہلا و دور دست رفتن مناسب نیست قول سلطان سلف است کہ ملک خود را مضبوط در امن و امان داشتند بہتر ازان است کہ ملک دیگران تاختن سابقا از غفلت و بے پروائی پسران سلطان شمس الدین در جمع امور جہانبا نے اختلال روداد و ضوابط خلافت را اثری و رونقی نماندہ بود حتی کہ جامعہ میواتیاں در حوالی شہر بسبب جنگہائے دانبوہ ہمیشہ ترو و فساد بین کردہ رہزنی مینمودند شہا بدرون قلعہ در آمدہ خانہائے مردم را نقب زدہ مال و امتعہ بدزدی میبردند بلکہ بطریق ڈاکہ آمدہ بہ زبردستی غارت میکردند و سرہائے نزدیکی شہر بہ غلبہ و قہر تاراج مینمودند و از ہر چہار طرف مسالک مسدود گشتہ سوداگران را مجال آمد و شد نبود دروازہ ہائے شہر از خوف آن حرا مخاران بوقت نماز عصری بستند بعد نماز مذکور سچکس را با رائے بر آمدن از شہر نئی بود بارہا میواتیان بر سر عرض سلطان آمدہ سقایان و دامان آبخش را مزاحمت رسانیدند و پسران شمس الدین از بے پروائی و غفلت تا دیب انجماء اجب

التخریب نکردند و اغراض نمودند و این یعنی موجب خیرگی و دلیری انجمنه گردید در نیوا سلطان
 قلع و فتح انها بر مهات دیگر مقدم دانسته جنگهارا تمام منقطع ساخته ان بدنها وان را علف
 تیغ بیدریغ گردانیده و حصار شهر بنائے محکم بناده در حالی شهر تنها بجا ب نصب ساخت
 د زمین پیمان هتانه و امان منقسم نمود که هر کس از هتانه خود خبر دار بوده در تادیب و تخریب
 رهنمان و دزدان مساعی مجله بکار برد منقطع

ببر دست و زد و سوراخ زن	که اینم شود راه بر مرد و زن
هر آنکس که بر دزد رحمت کند	ببازوای خود کاروان میزند
چوره گشت اینم شود کاروان	ز بهر تجارت بهر سودوان
چو رهن خردوستائی برد	ملک باج ده یک چرا میخورد

چون مردم قوم کاتبیر بجانب امر و همه و بداد ان مصدر نشسته و فساد شد سلطان خود را
 بدان سمت تشریف ارزانی برده حکم قتل و غارت کرد از جنس مرد هر که بهشت ساگی رسیده
 بود علف تیغ بیدریغ نمودند و غیر از زنان و طفلان خورد سال زنده نه گذاشتند **طیبت**
 گنه بود مردم ستمکاره را چه تاوان زن و طفل بیچاره را

از انجا فتح و فیروزی معاودت بهرلی نمود روزی وزیر و کار پردازان امور و دفتر خانه بعض
 رسانیدند که در مواضع جاگیر سپاه باب اختلاف بسیار است سلطان فرمود که کسانیکه پیوستند
 و از کار مانده جاگیر انها باز یافت کرده مدد معاش مقرر کنند ان جماعت بخدمت امیر الامرا
 فخرالدین التاج آوردند و تحفه بردند که جاگیر بکسور سابق بجال بوده باشد امیر الامرا تحفه
 قبول نکرد چه اگر رشوت بگیرم در سخن و التماس من برکت نخواهد بود فی الحال بخدمت سلطان
 رفته سزجیب تفکر با سیاست سلطان باعث اندوه تاکی استفسار فرمود او التماس نمود
 که پیران را سلطان بر طرف کرده جاگیر باز یافت نموده اند در فکر شده ام که اگر در قیامت
 نسر پیران را رد کنند حال ما چه خواهد بود سلطان ترحم کرده فرمود که بحسب استدعائے
 امیر الامرا جاگیران مردم بجال دارند **طیبت**

سخن که از طبع پاک و ز غرض خالیست اگر بنگ بگوئے در داثر گردد

شا هزاره محمد سلطان بصفات حمیده و ایات پسندیده متصف ولی عهد سلطنت بود مملکت سنده
 با قبايح و لواحق و مصانعات در جاگیر شاه هزاره مقرر گردید با جمعی از امراد مردم و با استقلال

تمام برائے عشق و نظام بہام لہان یقین شد اور بمقتضائے ستودگی اوصاف نسبت بہ برادرین
نزد سلطان عزیز بود ہمہ وقت با اہل فضایل و کمال معاجبت و مجالست و ہمیشگی و ہمیشگی
و تکمیل اخلاق حسنہ ہمہت گماشتی و تخم ستودہ منشی در مزرعہ نیکنامی گماشتی بیست
بسال خورد و لیکن بچہ و فضل بزرگ بمقل پیر و سیکن بر روزگار جوان
ابن ابی بلعہ و افصح الفصحاء و افضل الفضلاء و اشرف اشراء و اعلم اعلام و اکمل العقلاء جامع الکمالات صوری
و معنوی امیر خسرو و ہومی و امیر حسن و ملتان بخدمت شامزادہ بود و مذکور ملک ندما موجب
و انعام می یافتند چون صیت فضایل و کمالات و فرخندگی خصایل و ملکات عمدہ مشایخ
کبار زبدہ عارفان نامدار مقتدلے خدا شناسان پیژانے ایزد پرستان خورشید و ج
ولایت مہر سپہر پادشاهیت دانائے اسرار حسیقی و مجازی شیخ مصلح الدین محمد سعدی شیرازی
رحمۃ اللہ علیہ بگوش شامزادہ رسید و نوبت از ملتان گسان خورد و اطلب شیخ در شیراز
فرستادہ و مبلغائے خرج را و ارسال نمودہ خواست کہ در ملتان برائے شیخ خانقاہ ساختہ
دیہات وقت نماید شیخ بواسطہ ضعف پیری نتوانست رسید ہر دو نوبت سفینہ
متفقین اشعار دل پذیر یعنی نغہ گلستان و بوستان بخط خویش نوشتہ نزد شامزادہ فرستاد
و عذر نا آمدن خود و سفارش اکمل الشعر امیر خسرو ضمیمہ ان نمود ازان وقت ہر دو کتاب
متبرک بہند وستان رواج یافت گویند یکے از دختران سلطان شمس الدین مرحوم در جبالہ
مرا و جبت شامزادہ بود اتفاقاً در حالت مستی طلاق بر زبان شامزادہ رفت ازا نجا کہ غیر از
حلالہ علاقے بنو و بنا بر انقیاد امر شریعت غرا ان عورت را در عقد معاقدت مرکز دایرہ صدق
و یقین محیط نقطہ توکل و تکلیف زبدہ خدا شناسان حق بین اسوہ یزدان پرستان اہل دین
شیخ صدر الدین ابن قافلہ سالار شاہراہ حقیقت مشغلہ دار مسالک طریقت مظاہر انوار تجلیات
اہی شاہدہ اسرار اشراقات نامتہا ہی عمدہ باریافتگان در گاہ احدیت زبدہ و اصلان
بارگاہ صمدیت سر حلقہ ادیبائے سر آمد اصفیائے مخدوم العالم شیخ بہار الدین ذکریا
قدس اللہ سرہ در آوردند و شیخ آن گوہر در ج سلطنت ڈر دریائے عظمت را بنجانہ
آورد و محبت دامنہ گشت آرزو را آب طراوت داد و در صدق و تناظرہ مباشرت
انداخت بلایت
گوہر کہ نقد بدست حکاک
از سغتن ان کی ایدش باک

موجب قرار داد چون شیخ را تکلیف طلاق برائے آن لکھ روزگار نمودند خاتون و اولادانش
گفت کہ من از خانہ آن فاسق برآمدہ بجناب افادت پناہ رو آورده ام خدا را دعا دارم کہ باز بہت
او گرفتار شوم در صورت شیخ گفت کہ در بہت دو فاضل عورت کم نتوان بود با وجود مبالغت
شاہزادہ آن را طلاق نہاد و در تصرف خویش نگاہ داشت شاہزادہ از معنی برافشفت و در
مقام انتقام گردید مقرر است کہ ہر کس کہ با درویشان خدا شناس در افتد زود کہ بنسیاد
زندگی و دولت او بر افتد از آنجا کہ شیخ از باریان بنگان مد گاہ ایزدی بود شاہزادہ را عداوت
شیخ باعث انقطاع رشتہ بقا گردید اتفاقاً در ہمین نزدیکی لشکر مغول در نواحی لاہور و
لمتان دست با ضرار و بازار خلایق کشادہ شاہزادہ بالضرور از لمتان برآمدہ برائے دفع
این شورش مشتافت بقضائے آہی بانک جنگ بہ شہادت رسید اکمل الشرا امیر خسرو
دہلوی کہ ہمراہ شاہزادہ بود بدست مغول اسیر گردید و در بلخ رفتہ از آنجا نجات یافتہ باز
بہندوستان آمد القصہ چون خبر شہادت شاہزادہ سلطان رسید از بسکہ شاہزادہ الفت
داشت ازین قصہ دکوب غم آشوب خروش و خراش و نوحہ جگر تراش بر آورد و صد
گونہ درد مندی و جان کنی و ہزار نوع سینیہ خراشی و دل شکنی پیرامون خاطر سلطان گردید
و فرمود کہ باعث استیلائے غنوم و ہجوم ہجوم آنست کہ آن تازہ سرد چین کامرانی در
عین بہار زندگانی و شگوفہ جوانی بہ سخت بلہریزدانی از پا افتاد و ان لالہ سیراب گلشن
رعنائی در کمال برنائی و زیبائی از حدت تورا آفتاب غضب کبریائی ذلول و خستک گردید

نظم

درینا کہ باغ بہسار جوانی فروریخت از تند باد خزان
درینج ان سہی سرو بالا کہ اورا ز بالا فتادان بلا ناگہانی
ترا باید لے گل بصد پارہ کردن کنون گر کشای لب از شادمانی

این داستان جانکاہ را ولی باید سخت تر از سنگ تا بشرح تواند آورد و این قصہ جانسوز
راجانی باید قوی تر از اہن تا بیان تواند نمود و پلٹ

رفت آنکہ بود کار چہان بر قرار ازو رفت آنکہ بود خانہ ملک استوار ازو

آخر الامر نظر بر آنکہ یکپس از خلقت خلعت زندگانی ابدی نپوشیدہ واحدی از ممکنات بیست
و ای بی نوشیدہ صابر و مشکب گشت پلٹ

اگر چه واقع بس بایل است جان فرما بصبر کوش که کس نگذرد ز حکم خدا
 درین وقت عمر سلطان از هشتاد گذشته بود صنعت پیری توایش را ضعیف ساخته بود و
 ناتوانی مشیب اعضایش را ناتوان گردانیده حادثه رحلت فرزند دل بند نمیمه آن گردید
 اگر چه براسی انتظام مهام سلطنت در اظهار قوت و توانائی تکلیف نمودی اما آثار نبونی و
 شکستگی که درین مصیبت بحال سلطان راه یافته بود نمودار گشتی و روز بروز کارش در منزل
 بودی کچسرو پور شاهزاده مرحوم را در ملتان تعیین کرده چتر و دور باش مرحمت نمود و ناصر الدین
 بغراخان خلف خور و خود را از کهنوتی عرف بنگاله در دلی طلبد استشته گفت که فراق برادر بزرگ
 تو مرا رنجور و ضعیف ساخته می بینم که وقت ارتحال نزدیک رسیده درین وقت از من جدائی
 تو که مالک ملک هستی از مصلحت دور است پس تو کیباد و پسر برادر مرحوم تو کچسرو و خورد
 سال هستند و از تجارب دنیا بیگانه اگر ملک بدست ایشان افتد از غلبه جوانی و هوا پرستی
 از عهده محافظت ملک و قوانین جهانی نتوانند برآمد و هر که در دلی بر تخت خلافت جلوس
 نماید ترا اطاعت او باید کرد و اگر تو بر تخت جلوس کنی همه مطیع و متقاد تو خواهند شد چون سلطان را
 اندک شفا پدید آمد ناصر الدین بغراخان با وجود اینهمه نصائح که سلطان برائے بیبود او میگفت
 زیرا که بنو حاجی کهنوتی رغبت تمام داشت و هوای آن دیار او را موافقت معینود به بهانه
 شکار بے رخصت سلطان روانه کهنوتی گردید در اصل ناصر الدین از سلطنت بے نصیب
 بود و آثار ناقابلیت از و هویدا والا چه گنجایش داشتته باشد که در چنین هنگام با وجود سالفه
 پدر تخت گاه را گذشته روانه انست شود و هنوز ناصر الدین به کهنوتی زمسیده بود
 که سلطان برحمت حق پیوست و برائے سلطنت کچسرو و خلف شاهزاده محمد سلطان مرحوم
 بامر او صیت کرد مدت سلطنت بست سال و سه ماه ۴

سلطان معز الدین کبچبادین ناصر الدین بغراخان بن ابان بن ابی الدین بلبن

اگر چه سلطان غیاث الدین بلبن مرحوم وصیت کرده بود که کچسرو و بنیره سلطان که در ملتان
 قیام داشت و درینولا کجنور آمده بود سریرائے خلافت گردد اما چون امیر الامرا فخر الدین
 با وسوال مزاج بود او را بجیلده باز روانه ملتان نمود و ناصر الدین بغراخان خلف سلطان
 مغفور در کهنوتی بعیش و عشرت اشتغال داشت امیر الامرا که خیل متملط بود صلاح امر

معزالدین کی قیادت و لدنا ناصرالدین بغراخان را کہ ہزودہ سالہ بود در ششہ بر سریر فرمان رومی
اجلاس وادہ امور چہا بنانی باختیار خود گرفتہ زیادہ تسلط پیدا کرد عل و عقد معاملات و قبض
و بسط مہات و عزل و نصب حکام و تعیین مواجب سپاہ باد بازگشت و سلطان تمامی ہمام
سلطنت ہامیر الامرا حال کردہ خود کبیش کامرانی پرداخت و از دار الملک وہی برآمدہ و کیلگیری
بر کنار دریائے جنا عمارات دل کشا متضمن اماکن فرح افزا یعنی ایوانہائے و کوش و مکاہائے
فیض بخش و نشیمنہائے دلنشین و منازل لطافت آگین و قصر ہائے بلند و کوشک ہائے
دل پسند و عوضہائے مالا مال و نہر ہائے لمبب از آب زلال و فوارہ ہائے نزمہت
پیرا و تالابہائے طراوت اما و باغ مطبوع مشکہر گلستان دلاویز و بوستان بہجت انگیز
و درختان سایہ گستر و میوہ دار و اشجار سر و چنار و نہال سیب و انار بر کنار جو بیار احداث
نمودہ دار السلطنت خود گردانید نظم .

صفای خانہ پیش صبح اقبال	فضائے صفہ پیش کنج امال
دران درہم در انجا ہفت خانہ	چو ہفت اورنگ بے مثل زمانہ
مرصع چل ستون از زبر پراخت	ز وحش و طیر زیبا شکہا ساخت
ز روز نہا شش نور بخت تاہان	ز در ہا قاصد دولت سشتابان
ز عکس شمع آتش خور برد پایہ	بحال از وسے درون خانہ سایہ
و مہد از آب کلک نیک بختان	ز نخلستان دیوارش گلستان
بہر شاخ ازان مرغان نشستہ	ولیکن از نوا منقار بستہ
بہر اعصان ز صنعت بود طیار	ز مرد ہال مرغ لعل منقار
بنام ایزد درختان سبز و خم	ندیدہ ہرگز از باد خزان خم
ز طاؤسان زرین صحن اوپر	بد ہبائے مرصع و تختہ

سلطان در ایام شانہزادگی در صحبت معلمان و مودبان بودہ تحصیل و تکمیل علم و ادب
استغفال و اشت و بنا بر خوف از جد بزرگوار لذات نفسانی و شہوات جوانی میسر نبود
در نیولہ کہ براورنگ خلافت جلوس نمودہ مطلق العنان گردیدہ از غلبہ عنفوان جوانی بعبث
و کامرانی مشغول گشت خوب رویان و خوش گوئیان و نغز آوازان و نغمہ پر وازان از اطراف
مالک آمدہ و ایما در حضور بودہ انجمن طرب می آراستند سر ایندگان قمری نوادترانہ سبحان

شیرین او از نغمه خوشش و سرود و نکش محفل حسرت می پیراستند چکیان از خون ساز
 و طنبور چیان ز مرصه پر داند از زبان ناز نغمات دل نواز و اصوات نغمه دازی کشیدند الحق
 سرود است که چهره اسرار حسن و جمال خوب رویان بر افروخته و از آتش عشق و محبت و ساوس
 عاشقان سوخته سرود است که نقاب از درد و رونی عشاق بر انداخته و از بامکے نهانی اهل
 محبت آشکارا ساخته سرود است که بیدلان را بسته زنجیر عشق میبدارد و طایران را از هوا
 و حنیان را از صحرای ابدام می آرد سرود است که دلہائے حزین را در گلشن سراسے انبساط نہائی
 مینماید و خاطرہائے غمگین را ابواب فرح و نشاط می کشاید اگر سرود نبودی شاد ہائے روزگار
 زندگانی نداشتی و اگر نغمه از پر وہ بیرون نیامدی بسا اسرار عشاق در کتم عدم پوشیده ماندی
 علمیت ہزار و ہزار و دریائے است ناپیدا کنار منظم

نخبشی علم نغمه خوشش علی است چشمک چشمہ میشود از وی
 باو در بندی وساید ازین تازگویی یا ہی شود از وی

ہچنان آلات ہر و لعب داد و ات سرور و طرب از قتم شطرنج و دیگر اسباب بازی
 در مجلس عالی و نوازی میگردنی الواقع شطرنج بازیست از عجایبات روزگار مرغوب طبع
 بادشاهان و الا اقتدار ہنگامہ آرائی دانش و فرہنگ معرکہ پیرائے پیکار و جنگ علم افزای
 معارک پڑوہی بلند سازد رایت والا شکر ہی سنگ فتان خنجر و امانے مسئله مرات خرد و نخبشی
 و ہوش افزائی قوت بازوے دانشوران تقویہ گلوے فرود پروران اگر چه بساطش در عرض
 و طول زیادہ از یک دست و خانہ مابیش افزون از چہار و شصت نیست اما عرصہ منصوبہ با پیش
 فراخ تر از روسے زمین و حساب خانہ مابیش بلند تر از چرخ برین است طالبش در پردہ باری
 مشق منصوبہ سازی مینماید و در صورت رزم ہنگامہ بزم می آراید و دست داری را نشان
 حصول مرادات وسیع شاہ کامرانش را در عرصہ روزگار رایات رفیع وزیر تدبیرش را کوسے
 مراد و رخ چوگان فیل از زویش در معارک مقصود دوان اسپ خواہش او در جولانگاہ
 دریانت مقاصد خوشخرام رخ امیدش نمودار در آئینہ مرام پایادہ مرادش رتبہ وزارت
 می یابد و منصوبہ دلش بازی اعداد و ہ مات میگرداند ہچنان گنجہ نگار خانہ ایست منظر چندین
 صور و لفریب و کارگاہی است مشرب بر بسیاری نقوش بازیست و زیب اورانش
 ہر یک لوح زرین است سر مشق طرب و نشاط و ورق و نقش تحت زنجین است بلنے